

גליונות לעירון בפרשת השבוע

ערוכים בידי נחמה ליבוביץ שנת הארבע עשרה

יוצא לאור ע"י מוסד תורה ודרכה ומושקלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ראה (תשס"ו)

ט"ו י"ב - י"ח עבד עברי

ע' גליון ראה חשט שעסק אף הוא בפסוקים אלה וצדקהו לגליונו.

א. י"ג וכי השלחנו חפשי מעמך - לא השלחנו ריקם.

י"ד הענק העניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך.

ספר החנוך: מצוה לא תעשה, שלא נוציא עבד עברי בידים ריקניות מעבדותו לשו"ת בן חתרו לטוף שש שנים...

מצוה עשה לתת ממה שיש לנו לעבד עברי בזמן שיצא מתחת ידיו לחרות ולא נשלחנו בידים ריקניות; ועל זה נאמר: "הענק העניק לו מצאנך, מגרנך ומיקבך".

משו"ת המצוה, למען נקנה בנפשנו מדות מעולות יקרות וחמודות; ועם הנפש היקרה והמעולה נזכה לטוב, והאל הטוב חפץ להטיב עמנו, והודנו והודנו הוא, שנרחם על מי שעבד אותנו, ונתן לו משלנו בתורת חפץ מלבד מה שהחנינו עמו לתת לו בשכרו...

ונוהגת מצוה זו בזכרים ובנקבות בזמן הבית, שאין דין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג, ומכל מקום אף בזמן הזה ישמע חכם ויוסף לקח, שאם שכר אחד מבני ישראל לעבדו זמן מהרובה או אפילו זמן מועט, שיעניק לו בצאתו מעמו.

1. במה שונה טעמו של בעל ספר החנוך למצוה הענק העניק מן הטעם שאנו רגילים להניח במצוה זו?

2. השוה את דברי בעל ס' החנוך כאן לטעם המצוה שהוא נותן לדיני שמיטה (גליון בחר תשי"א) למתנות עניים (גליון כל תצא תשי"ב שאלה ג) לדיני יובל (גליון בחר תשי"ד) לדיני שמיטה כספיים (גליון ראה תשי"ו)

מה המשותף בטעמי המצוות הנ"ל, מהי דרכו של בעל ספר החנוך בבואו לתת טעם למצוות הנ"ל?

3. כיצד מרחיב בעל ספר החנוך את היקפה של מצוה זו? (וע' גם דבריו גליון עקב תש"ב).

ב. קדושים י"ד ע"ב

חניא: המוכר עצמו אינו נרצע, מכרוהו בית דין - נרצע.

המוכר עצמו אין מעניקין לו, מכרוהו בית דין - מעניקין לו.

ר' אליעזר אומר: זה וזה נרצע, זה וזה מעניקין לו.

1x. מה הרמז בפסוקים לדעת התנא קמא?

2x. מה ההגיון הפנימי לחבדל הזה בין עבד שמעניקין לו לבין עבד שאין מעניקין לו?

ג. י"ז ולקחה את המרצע ונתת באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם.

רש"י שמות כ"א ה' - ו' ד"ה: ורצע אדוניו את אזנו במרצע:

ומה ראה און להרצע מכל שאר אברים שבגוף? אמר ר' יוחנן בן זכאי, און זאת ששמעה על הר סיני: "לא תגנבו" והלך וגנב - תרצע. ואם מוכר עצמו: און ששמעה על הר סיני: "כפי לב בני ישראל עבדים" והלך זה ונקנה און לעצמו - תרצע.

ר' שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר:

מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כליט שבבית? אמר הקבה"ר: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשנסתחו על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרת: (ויקרא כ"ה) "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם" - ולא עבדים לעבדים והלך וקנה ארון לעצמו - ירצע בפניהם.

(תוספת)

1. מה רעיון המשותף בדורות אלה ?

2. ממפרשי רש"י מקשין : מה פירוש "כשנסתחו על המשקוף ועל שתי המזוזות אמרת: כי לי בני ישראל..." והלא פטוק זה בהר סיני נאמר למשה (בפרשת בהר) ולא נאמר במצרים? נסה לתרץ את שאלתם.

3. למה לא נאמרה ההנמקה הגדולה לכל דיני עבדים, "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם..." (ויקרא כ"ה) לא בפרשת משפטים ולא בפרשתנו ונאמרה רק בפרשת בהר?

4. בעל גור אריה מקשה:

אם טעמא משום דהלך וגנב - ירצע, יהיה נרצע בתחילת שש? וכן במוכר עצמו, דהוא נרצע בשביל און ששמעה "כי לי בני ישראל עבדים" - את בן יהא נרצע בתחילת שש? (כלומר: מיד עם כניסתו לעבדות!) ענה לשאלתו:

ד. י"ח וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה.

1. האם פעל "וברכך" הוא עבר עם ו' החבור או שהוא ו' ההפוך מעבר לעתיד?

הסבר את שני הפרושים והנרע ביניהם!

2. ספרי קנ"ח:

וברכך ה' אלוקיך: יכול אמילו יהא יושב ובטל? ח"ל: "בכל אשר תעשה!"

(א) הסבר את הרעיון שבדברי חז"ל אלה!

(והשוה אבות דר' נתן פרק י"א :

שמעיה אומר: "אהוב את המלאכה" - כיצד? שיהא אדם אוהב את המלאכה ואל יהיה שונא את המלאכה, שכשם שהתורה ניתנה בברית, כך המלאכה ניתנה בברית, שנאמר (שם' ל"א): "ששת ימים יעשה מלאכה... ברית עולם" ר' שמעון בן אלעזר אומר: אף אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה, שנאמר: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה" והדר "מכל עץ הגן אכול תאכל."

(ב) הוה לדברי הספרי האלה את דברי בעל עקדת יצחק בגליון וישלח תשט"ו.

מהו הכוון המשותף בדברים אלה?

השאלות המסומנות X קשות והמסומנות XX קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי דרגתו. שאלות וגם חשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה, ירושלים.